

Regeringens skrivelse

2002/03:82

Redogörelse för verksamheten inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) under andra halvåret 2001 och under år 2002

Skr. 2002/03:82

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Harpsund den 6 mars 2003

Göran Persson

Anna Lindh
(Utrikesdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för verksamheten inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) under andra halvåret 2001 och under år 2002.

1	Inledning.....	3
1.1	OSSE:s ministermöte i Bukarest 2001	4
1.2	OSSE:s ministermöte i Porto 2002.....	4
2	Konventionell rustningskontroll	5
3	Högkommissarien för frågor om nationella minoriteter (HCNM).....	7
4	Kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR).....	10
5	Medierepresentanten.....	11
6	OSSE:s polisverksamhet.....	12
7	Fältverksamheten.....	12
7.1	Balkan.....	12
7.1.1	Albanien.....	13
7.1.2	Bosnien och Hercegovina	
7.1.3	Förbundsrepubliken Jugoslavien (FRJ), inklusive Kosovo.....	14
7.1.4	Kroatien.....	15
7.1.5	F. d. jugoslaviska republiken Makedonien (Makedonien).....	16
7.2	Centralasien.....	17
7.2.1	Kazakstan.....	17
7.2.2	Kirgizistan.....	18
7.2.3	Tadzjikistan.....	19
7.2.4	Turkmenistan.....	19
7.2.5	Uzbekistan.....	20
7.3	Södra Kaukasien.....	20
7.3.1	Armenien.....	21
7.3.2	Azerbajdzjan	21
7.3.3	Nagorno-Karabachkonflikten.....	22
7.3.4	Georgien.....	22
7.4	Baltiska stater	23
7.4.1	Estland.....	24
7.4.2	Lettland	24
7.5	Andra länder.....	25
7.5.1	Moldavien	25
7.5.2	Ryssland/Tjetjenien.....	26
7.5.3	Ukraina.....	26
7.5.4	Vitryssland	27
8	OSSE:s parlamentariska församling.....	28
9	Budget.....	29
10	Förkortningar	30
11	OSSE:s medlemsländer.....	32
	Utdrag ur protokoll vid regeringsammansammanträde den 6 mars 2003.....	34

1 Inledning

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) är genom sin vida medlemskrets, sin flexibla struktur och sin brett definierade syn på säkerhet en effektiv organisation i det internationella säkerhetssamarbetet. OSSE arbetar med säkerhetsfrågor i ett brett perspektiv där såväl militära frågor, mänskliga rättigheter och demokrati, samt ekonomisk och miljömässig säkerhet ingår. Tyngdpunkten inom OSSE:s verksamhet har under 1990-talet förskjutits från långsiktiga förhandlingar om normbyggande och militärt förtroendeskapande, till operativ icke-militär krishantering. OSSE:s flexibla och kostnadseffektiva organisation gör snabba förebyggande insatser möjliga, ofta i nära samarbete med andra internationella organ. Organisationen har kapacitet att verka i olika skeden av en konflikt: förvarning, förebyggande, konflikthantering samt återuppbyggnad respektive utveckling av demokratin och rättsstaten.

Sverige vill stärka EU som aktör i OSSE. Sverige vill också främja samarbetet mellan EU och organisationen inte minst avseende konfliktförebyggande och krishantering. OSSE deltog aktivt i den regionala EU-konferensen "Partners in Prevention" om konfliktförebyggande i Helsingborg i augusti 2002. Sverige anser att organisationen har en viktig roll att spela i uppföljningen av konferensen. Det gäller särskilt förslagen om en "lessons learned-övning" om det internationella samfundets agerande på Balkan, och ett förbättrat samarbete i fält och på högkvarternivå mellan de internationella aktörer som är engagerade i Centralasien.

OSSE är en i hög grad operativ organisation. Den har för närvarande fältkontor i 18 länder och den övervägande delen av OSSE:s budget går till konkreta fältinsatser. Fältmissionernas arbete är inriktat på att stärka respekten för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer, bygga upp demokratiska institutioner och stödja förtroendeskapande åtgärder mellan olika befolkningsgrupper.

OSSE:s ordförandeskap (under 2001 Rumänien och under 2002 Portugal) har en stark politisk roll i organisationen och kan bl.a. utnämna särskilda personliga representanter för länder eller regioner. OSSE:s 55 medlemsstater möts varje vecka i det s.k. permanenta rådet, i Wien och kan då ta upp situationen i olika medlemsstater. Permanenta rådet beslutar också om bl.a. fältinsatser och budget. OSSE:s Högkommissarie för frågor om nationella minoriteter (HCNM) fortsätter sitt arbete för att minska spänningar mellan olika etniska grupper. Kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR) övervakar val och främjar demokratisk utveckling. Medierepresentanten övervakar yttrandefriheten och journalisters villkor. Den ekonomiske koordinatören verkar för att lyfta fram de ekonomiska och miljömässiga aspekterna på säkerhet. Inom den militärpolitiska dimensionen är OSSE:s lätta vapendokument samt Uppförandekoden om politiska och militära aspekter på säkerhet av stor vikt som konfliktförebyggande instrument.

En gång årligen samlas OSSE:s utrikesministrar till ett möte som samtidigt är organisationens näst högsta beslutande organ. Under 2001 ägde ministermötet rum i Bukarest. År 2002 hölls ministermötet i Porto. Skr. 2002/03:82

1.1 OSSE:s ministermöte i Bukarest 2001

OSSE:s utrikesministrar samlades för ministermöte i Bukarest den 3-4 december 2001. Mötet präglades av samförståndsanda efter terrorattackerna i New York och Washington den 11 september 2001. Terrorism var en av huvudfrågorna under mötet och en handlingsplan antogs om OSSE:s regionala bidrag i kampen mot terrorismen. Beslut togs om att stärka OSSE:s ekonomiska och miljömässiga dimension likväl som den militär-politiska dimensionen. En ny underkommitté för den ekonomiska dimensionen inrättades. Ett särskilt beslut togs om utökade insatser på polisområdet. Inom den mänskliga dimensionen antogs flera beslut om OSSE:s arbete mot människohandel och för ökad jämställdhet. Regionala uttalanden gjordes gällande sydöstra Europa, Moldavien, Georgien, Centralasien och Nagorno-Karabach.

Beslut fattades att Nederländerna blir OSSE:s ordförandeskap under 2003.

1.2 OSSE:s ministermöte i Porto 2002

OSSE:s tionde utrikesministermöte ägde rum i Porto den 6-7 december 2002. Mötet präglades av diskussioner om OSSE:s roll i en föränderlig säkerhetsmiljö bl.a. mot bakgrund av EU- och Nato-utvidgningarna. Den politiska deklARATIONEN lyfte fram OSSE:s särskilda roll som konfliktförebyggande organisation. Vid ministermötet antogs en stadga om terrorism som varit det portugisiska ordförandeskapets profilfråga. Stadgan sammanställer de principer och åtaganden som OSSE-länderna bör tillämpa för att förebygga och motverka terrorism. I texten betonas särskilt att alla åtgärder mot terrorism måste ske i enlighet med internationell rätt och med respekt för de mänskliga rättigheterna.

Beslut togs om att utarbeta en strategi gällande hot mot säkerhet och stabilitet. Vidare beslutades att årligen hålla en översynskonferens i säkerhetsfrågor. Inom den mänskliga dimensionen fattades beslut om tolerans och icke-diskriminering samt om valfrågor. Det antogs även en deklARATION om människohandel i vilken OSSE gavs i uppdrag att revidera aktionsplanen i ämnet och där det fastslås att samarbetet, inte minst mellan relevanta internationella organisationer, måste stärkas och åtgärder måste ske både i ursprungs-, transit- och destinationsländer.

Det beslutades också att utarbeta en ny strategi för den ekonomiska och miljömässiga dimensionen. Regionala uttalanden gjordes gällande sydöstra Europa, Moldavien, Georgien, Centralasien och Nagorno-Karabach.

Beslut fattades att Bulgarien blir OSSE:s ordförandeskap under 2004 och Slovenien under 2005.

Ett starkt engagemang för rustningskontroll är sedan länge en viktig del av svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Sverige betonar folkrättens betydelse för internationella relationer och eftersträvar en alleuropeisk och fördragsfäst säkerhetsordning. Kärnan i detta utgörs idag av de inom OSSE antagna rustningskontrollavtalen Wiendokumentet 1999, Uppförandekoden om politiska och militära aspekter på säkerhet, OSSE:s dokument om små och lätta vapen, Fördraget om observationsflygningar samt CFE-avtalet. Det forum i OSSE där de militärpolitiska frågorna i första hand behandlas är det så kallade säkerhetsforum (FSC). Sverige innehade ordförandeskapet i detta forum under november 2001 och lyckades då nå enighet kring ett förslag om att förlänga tiden för ordförandeskap i FSC från en till fyra månader. Denna ordning tillämpas från och med januari 2002 vilket medfört ett flertal fördelar bl. a. möjligheten att föra ett mer långsiktigt ordförandeskap vilket i sin tur bidrar till ökat engagemang och beslutseffektivitet inom säkerhetsforum. Mycket av arbetet i FSC kom under 2002 att präglas av uppgiften från ministermötet i Bukarest, att inventera antagna militärpolitiska dokument inom OSSE och dess relevans i kampen mot terrorism.

År 2000 antog säkerhetsforum (FSC) OSSE:s dokument om lätta vapen vilket är den mest heltäckande och långtgående internationella överenskommelsen hittills avseende lätta vapen. Det innehåller både normer och konkreta åtgärder. Dokumentet innebär att samtliga OSSE-stater har gjort ett stort antal åtaganden bl. a. vad gäller kontroll av produktion, försäljning och innehav av lätta vapen. Ett flertal åtgärder syftar till att öka transparensen kring handeln med lätta vapen, och att möjliggöra spårning av varje enskilt vapen. Dokumentet innehåller även principer och åtgärder relaterade till lätta vapen avseende tidig varning, konfliktförebyggande, krishantering och säkerhetsfrämjande insatser efter väpnade konflikter. I juni 2001 utbytte OSSE:s medlemsstater för första gången information vad gäller: nationellt märkningssystem, kontroll av tillverkning, information om lagstiftning och praxis avseende exportpolitik, förfaringssätt och dokumentation samt kontroll av vapenhandlare och teknologi och förfaringssätt vid förstöring av lätta vapen. Detta följdes i juni 2002 av att OSSE:s medlemsstater utbytte information om: rutiner och förfaringssätt för lagerförvaring och säkerhet, import och export av lätta vapen samt antalet beslagtagna och förstörda lätta vapen. De två senare uppgifterna skall lämnas på årlig basis framöver – övriga uppgifter skall uppdateras om nödvändigt. För att underlätta implementeringen av och stärka kunskapen om detta dokument har Sverige bidragit ekonomiskt till lätta vapen-projekt inom OSSE, något som i hög grad även är konfliktförebyggande.

1999 antogs det så kallade Wiendokumentet 1999 (WD99), en vidareutveckling av det tidigare Wiendokumentet 1994. Wiendokumentet innehåller militärpolitiska åtgärder som bidrar till ökat förtroende och säkerhet inom hela OSSE-området. I Wiendokumentet har alla OSSE-stater åtagit sig att lämna detaljerad information om sin försvarsplanering, sina stridskrafter, dessas organisation, utrustning och aktiviteter. Den lämnade informationen verifieras med hjälp av

inspektioner av geografiska områden och utvärderingar av förband. Det totala antalet inspektioner och utvärderingar under 2002 var det högsta hittills. Sverige fortsätter att verka aktivt för att förbättra genomförandet av WD99 i hela OSSE-området, och har under andra hälften 2001 samt 2002 deltagit i ett 25-tal aktiviteter för att kontrollera dess tillämpning. Under andra hälften av 2001 samt 2002 genomförde Sverige totalt fem inspektioner och sju utvärderingar samt tog emot tre inspektioner och en utvärdering. Vid ett antal av dessa tillfällen har utländska inspektörer inbjudits som ett led i ett kunskapsutbyte mellan verifikationsorganisationer samt i vissa fall med ett utbildningsinslag. Sverige har även deltagit som gäst vid ett flertal utländska inspektioner. Detta utbyte kommer troligen att bli ett allt mer permanent inslag i Wiendokumentsaktiviteter inom OSSE och är ett bra betyg på dokumentets förtroende- och säkerhetsskapande värde. Därutöver anordnade Sverige i augusti 2001 ett förbands- och flygbasbesök i Östersund, där 38 deltagare från 25 stater deltog.

OSSE:s uppförandekod är politiskt bindande för OSSE:s medlemsstater och kan ses som ett viktigt verktyg i det konfliktförebyggande arbetet. Den skapar ett sammanhang mellan mellanstatliga normer, mänskliga rättigheter och grundläggande OSSE-principer med betoning på militärpolitiska aspekter. Kodens kärna är den demokratiska kontrollen över de väpnade styrkorna och den militära personalens rättigheter och skyldigheter. Väpnade styrkor av alla slag – försvarsmakt, säkerhets- och underrättelsetjänst, paramilitära styrkor samt polis – skall stå under effektiv demokratisk kontroll samt integreras i det civila samhället. Av särskild betydelse är åtagandet att utbilda militär personal i internationell humanitär rätt. Militär personal skall vara medveten om att man är individuellt ansvarig för sina gärningar i förhållande till nationell och internationell rätt, liksom befäl är ansvariga för sina order. Under 2002 hölls en översynskonferens i Wien rörande införandet av uppförandekoden och ett resultat därav var bl. a. att utreda möjligheten att i än högre grad utnyttja dokumentet i kampen mot terrorism. För att stärka införandet av detta mycket viktiga normativa dokument har Sverige under 2002 gett ekonomiskt stöd till projekt både på Balkan och i Centralasien, med hjälp av Försvarshögskolan och Försvarsmakten.

Fördraget om observationsflygningar, det så kallade Open Skies-avtalet är ett juridiskt bindande rustningskontrollinstrument som ger de deltagande staterna rätt att genomföra observationsflygningar över varandras territorier och är ett värdefullt komplement till de båda andra centrala verifikationsregimerna, Wiendokumentet och CFE-avtalet. Dess tillämpningsområde sträcker sig från Vancouver i väst till Vladivostok i öst. Den grundläggande tanken bakom fördraget är att öppenhet och samarbete skapar gemensam säkerhet. Öppenheten garanteras i avtalet genom rätten att flyga över alla delar av de deltagande ländernas territorium, utan undantag. Avtalet trädde i kraft 1 januari 2002 då samtliga ratificerat fördraget och Sverige blev den 27 augusti 2002, som första nya land utöver de ursprungliga signatärerna, medlem efter godkännande av riksdagen. Sverige genomför sedan 1999 övningsflygningar i fördragets anda och förbereder för tillfället utrustning

och certifiering av ett eget svenskt Open Skies-flygplan i samverkan med andra länder.

CFE-avtalet utgör en hörnsten i den europeiska konventionella rustningskontrollen och begränsar innehav samt utplacering av fem kategorier av tung krigsmateriel (s.k. TLE, Treaty Limited Equipment): stridsvagnar, bepansrade stridsfordon, artilleri, stridsflygplan och attackhelikoptrar. Avtalets övergripande syfte är att förhindra militära konflikter i Europa. Detta sker genom att balansera och sänka nivåerna av konventionella vapen i Europa.

De stora säkerhetspolitiska förändringar som skett i Europa gjorde det nödvändigt att förhandla fram ett anpassat CFE-avtal vilket skedde i Istanbul 1999. Detta har dock inte ratificerats av alla länder då Nato anser att Ryssland ännu inte uppfyller sina åtaganden från Istanbul om återtagande av militär trupp och materiel från Moldavien och Georgien. Ryssland har dock lämnat det anpassade CFE-avtalet till duman för ratificering. Även om Sverige inte är avtalsslutande part i CFE-avtalet har avtalet betydelse för Sveriges säkerhet genom de militära begränsningar och den öppenhet som avtalet föreskriver också i Sveriges närområde. Det anpassade avtalet innehåller en klausul som möjliggör anslutning av nya stater, vilket kan ske först när avtalet träder i kraft, dvs. när alla medlemsländer ratificerat det.

3 Högkommissarien för frågor om nationella minoriteter (HCNM)

I början av 1990-talet framstod tydligt frågan om minoriteternas situation, framför allt på Balkan och i staterna i f.d. Sovjetunionen, som det största hotet till nya konflikter inom och mellan staterna i OSSE-området. För att på ett så tidigt stadium som möjligt försöka förebygga denna typ av spänningar beslöt OSSE 1992 att skapa en ny institution, OSSE:s Högkommissarie för frågor om nationella minoriteter (High Commissioner on National Minorities, HCNM). Posten innehades under åtta och ett halvt år sedan den inrättades 1993 av den förre nederländske utrikesministern Max van der Stoep. Vid OSSE:s ministermöte i Wien i november år 2000 utsågs den svenske ambassadören Rolf Ekéus till dennes efterträdare. Ekéus tillträdde posten som Högkommissarie den 1 juli 2001 för en tid av tre år. Hans kontor ligger i Haag. Sverige har ställt två medarbetare till hans förfogande.

Högkommissarien är ett unikt instrument för konfliktförebyggande. Uppgiften är att så tidigt som möjligt agera för att förhindra och förebygga de spänningar som kan uppstå kring en minoritetssituation, vilka senare kan utvecklas till en konflikt. Högkommissariens roll är dock inte att agera som ombudsman för minoriteter eller att skydda enskilda individer. Han är i stället ett opartiskt säkerhetspolitiskt instrument som skall söka främja dialog och nationella, multietniska lösningar, integration och samförstånd.

Genom att personligen besöka och samtala med centrala beslutsfattare och företrädare för olika minoritetsgrupper identifierar HCNM de

problem som ligger till grund för låsningar som uppstått. Han försöker i första hand aktivt främja en dialog mellan myndigheter och minoritetsgrupper för att därigenom försöka lösa problemen inom landet. För att nå en sådan dialog har HCNM bl.a. verkat för bildande av minoritetsråd och andra former av institutionaliserade samarbetsforum, där samråd kan ske mellan företrädare för myndigheter och olika minoritetsgrupper.

Högkommissariens främsta verktyg är de s.k. rekommendationer som han i enlighet med sitt mandat avger till regeringar i länder där åtgärder behövs på minoritetsområdet. Rekommendationerna handlar ofta om rätt till medborgarskap, icke-diskriminering, möjligheter att använda sitt eget språk, utbildning på minoritetsspråk samt möjligheter att delta och aktivt kunna påverka det politiska livet. Dessa rekommendationer grundar sig ofta på de internationella normer, som landet i fråga har anslutit sig till.

För att underlätta den praktiska tillämpningen av dessa normer har HCNM låtit genomföra tre expertstudier: "Haagrekommendationerna" om utbildningsrättigheter, "Oslorekommendationerna" om språkrättigheter samt "Lundrekommendationerna" om effektivt deltagande av minoriteter i nationella beslutsprocesser. Den senare finansierades av den svenska regeringen. Syftet med Lundrekommendationer är att belysa alternativa möjligheter för minoritetsinflytande inom stater och därigenom bidra till att minska interetniska spänningar.

Grunden till det framgångsrika sätt på vilket HCNM byggt upp sin konfliktförebyggande verksamhet är, förutom det faktum att han baserar sina rekommendationer på gemensamma normer och åtaganden, att OSSE-staterna redan 1991 erkände att efterlevnaden av de åtaganden man gjort är legitima angelägenheter för hela OSSE-kretsen, och inte en intern angelägenhet för staten – dvs. alla länder har rätt att lägga sig i hur andra OSSE-stater hanterar dessa frågor. Ytterligare två faktorer som lett till framgång är att alla OSSE-länder accepterat HCNM:s mandat och därmed hans rätt till inblandning, samt att van der Stoep och Ekéus personligen åtnjutit starkt politiskt stöd för sitt arbete och sina rekommendationer. Högkommissarien deltog som en av OSSE:s företrädare vid EU:s regionala konferens om konfliktförebyggande i Helsingborg i augusti 2002, som samlade såväl EU:s institutioner som andra internationella organisationer med en roll att spela på det konfliktförebyggande området i Europa.

Under de första åren efter HCNM:s inrättande låg fokus framförallt på minoritetssituationerna på Balkan, i OSS-området och i Estland och Lettland. I Estland och Lettland har Högkommissarien fortsatt följt frågan om integrering av de rysktalande minoriteterna och särskilt följt genomförandet av de respektive språklagarna. Under 2002 uppmärksammade HCNM bl.a. antagandet av ny vallagstiftning i Lettland. I december 2002 lämnade Sverige ett bidrag om 1,2 miljoner kronor till Högkommissariens kontor för utarbetandet av en manual för instruktörerna vid det statliga språkcentret i Lettland. Språkcentret har bl.a. till uppgift att genomföra språklagen samt att värna om det lettiska språket. Syftet med det svenska stödet är att bidra till en mer rättssäker tillämpning av relevanta lagar.

I november 2001 besökte HCNM f.d. jugoslaviska republiken Makedonien. Högkommissarien betonade sin uppgift att stödja utvecklingen av etniska gruppers identitet, och möjligheten för alla – baserat på värdighet och ömsesidig respekt – att integreras i ett land. Högkommissarien välkomnade i februari 2002 antagandet i Förbundsrepubliken Jugoslavien av en lag om skydd för nationella minoriteter, som han menade utgjorde ett viktigt steg för att komma bort från den typ av etniska konflikter som präglade det f.d. Jugoslavien. HCNM hade bistått regeringen i utarbetandet av lagförslaget. HCNM har också följt situationen i Kroatien. I december välkomnades antagandet av en ny kroatisk lag om nationella minoriteter. HCNM förklarade sin vilja att bistå implementeringen av lagen. Högkommissarien har även under det senaste året utvidgat sitt engagemang i Centralasien och har vid flera tillfällen besökt länderna i denna region. HCNM genomförde i november 2001 ett första besök till Turkmenistan för att närmare bekanta sig med situationen för den uzbekiska och ryska minoriteten i landet.

Under det senaste året har HCNM även vid flera tillfällen besökt Georgien, inklusive regionen Samske Javasketi som gränsar mot Armenien. En stor majoritet av befolkningen i denna region är av armenisk etnicitet och Högkommissariens arbete fokuserar på att söka verka för integrering av denna del av landet, bla genom stöd till språkutbildning

Högkommissarien har engagerat sig aktivt i frågan om den ungerska lagstiftningen om etniska ungrare som bor i grannländerna, den sk Statuslagen, från 2001. Högkommissarien gjorde med anledning av denna lagstiftning ett principuttalande den 26 oktober 2001 där han klargjorde sin ståndpunkt att den som är ansvarig för att minoriteters rättigheter tillvaratas är regeringen i det landet där de bor, och följaktligen inte det land som minoriteten har en etnisk koppling till. Med detta uttalande som grund har Högkommissarien aktivt verkat för att den ungerska regeringen skall ändra den antagna lagen i syfte att göra den förenlig med internationella normer.

HCNM fortsatte sitt engagemang för situationen i Moldavien och genomförde i april 2002 ett tredagarsbesök i landet. HCNM uppmanade till konstruktiv dialog och vädjade till alla parter att respektera rättsstatens principer och demokratiska procedurer. I Moldavien talar endast drygt 60% av befolkningen statsspråket. I syfte att verka för integration i landet genomför Högkommissarien därför även ett omfattande program för att utbilda lärare till att lära ut statsspråket som andra språk.

I november 2002 stod det danska ordförandeskapet i EU värd för en konferens om nationella minoriteter inom ramen för en utvidgad Europeisk union. HCNM uppmanade till en samstämmig tillämpning av skyddet för nationella minoriteter inom EU och i de nya medlemsländerna då frågor om minoriteters rättigheter och integration i samhället inte bara är frågor för östra Europa, utan även för väst. Vikten av lagstiftning inom EU mot diskriminering och skyddet av minoritetsspråk betonades, liksom dessa frågor betydelse i EU:s konventsarbete.

4 Kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR)

OSSE:s kontor för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (Office for Democratic Institutions and Human Rights, ODIHR) är organisationens största institution, med över 80 anställda, och har sitt huvudsäte i Warszawa. Merparten av arbetet är inriktat på att främja förutsättningar för demokratiska val bland OSSE:s medlemsländer och bistå i ländernas ansträngningar att bygga upp och stärka demokratiska institutioner. ODIHR har även till uppgift att följa hur OSSE:s medlemsländer efterlever och genomför gjorda åtaganden inom den mänskliga dimensionen. Inom OSSE agerar ODIHR även som kontaktpunkt i frågor rörande romer och sinti, samt bedriver ett aktivt arbete för att bekämpa människohandel.

Under andra hälften av 2001 och under 2002 genomförde ODIHR uppemot trettio valövervakningsinsatser, merparten i sydöstra Europa. Sverige bistod dessa genom att bidra med valövervakare till val i Albanien, Kosovo och Vitryssland under hösten 2001 och under 2002 i Bosnien och Hercegovina, Kosovo, Makedonien, Montenegro, Serbien och Ukraina.

Inom ODIHR bedrivs det en omfattande projektverksamhet, som under de senaste åren tilltagit. Under 2002 bedrev ODIHR ett åttiotal egna projekt. Dessa har en bred inriktning och speglar det övergripande mandat som ODIHR arbetar efter. Geografiskt finns det en fokusering på Balkan, Centralasien, Kaukasien och Östeuropa. Sverige har under 2001 och 2002 lämnat särskilt stöd till projekt i Centralasien, Kaukasien och sydöstra Europa, vilka syftar till att övervaka och främja kvinnors rättigheter, bekämpa människohandel respektive möjliggöra för valobservatörer från länder i sydöstra Europa att delta i valobservatörsmissioner.

Varje höst hålls ett möte inom OSSE:s mänskliga dimension i Warszawa, där ODIHR har en framträdande roll. Vid mötet 2001 stod frågor om terrorism på agendan och vikten av att respektera de mänskliga rättigheterna i kampen mot terrorism. Mötet 2002 hade ett nytt format, genom att mötets första vecka granskade implementeringen av alla medlemsländernas åtaganden inom den mänskliga dimensionen, medan den andra veckans diskussion var mer framåtblickande. Två hela dagar ägnades åt två särskilda teman: kriterier/normer för demokratiska val och åtgärder mot människohandel. I anslutning till temadagen om människohandel anordnade Sverige en uppskattad visning av Lukas Moodysons film "Lilja-4-ever".

Rekommendationer från detta senaste möte följdes upp vid OSSE:s ministermöte i Porto i december 2002 genom en deklaration om människohandel och beslut om normer och kriterier för demokratiska val.

Vid ministermötet antogs även en deklaration om tolerans, vilken även den i högsta grad berör ODIHR:s arbete.

Andra OSSE-möten, i vilka ODIHR spelat en central roll, har bland annat behandlat frågor rörande yttrandefrihet, tolerans och icke-diskriminering, främjandet av mänskliga rättigheter, fängelsereformer, kvinnovåld och närpolisverksamhet. Ett längre seminarium om rättssystemet och mänskliga rättigheter har även hållits under 2002, samt en konferens om religionsfrihet och kampen mot terrorism i Baku, Azerbajdzjan.

Efter att ha lett ODIHR framgångsrikt sedan 1997 lämnade schweizaren Gérard Stoudmann chefsposten i november 2002. Han efterträds i början av 2003 av österrikaren Christian Strohal.

5 Mediarepresentanten

OSSE:s mediarepresentant är en relativt ny OSSE-institution som inrättades 1997. Mediarepresentantens uppgift är att följa utvecklingen inom medierna och yttrandefrihet i hela OSSE-området och att stödja medlemsländernas arbete att utveckla dessa områden, men också att påtala när medlemsländerna bryter mot åtaganden om yttrandefrihet. Representanten för mediefrihet samarbetar med OSSE:s övriga institutioner och missioner för att på ett tidigt stadium upptäcka och i dialog med den berörda staten ta sig an problem relaterade till medier och yttrandefrihet. Han sammanställer också uppgifter om inskränkningar i och brott mot yttrandefrihet som begåtts i OSSE:s medlemsländer.

Under år 2001 och 2002 har mediarepresentanten fortsatt att uppmärksamma olika former av indirekt censur (strukturell censur, censur genom våld och mord) samt frågor kring ärekränkning och förtal. Även situationen för journalister som verkar i konfliktområden har uppmärksamats. Mediarepresentanten har vidare uppmärksammat konsekvenserna av terrordåden den 11 september 2001 för det mandat han har att utföra. Representanten har betonat vikten av att mänskliga rättigheter, inkl yttrande- och mediefrihet, respekteras när terrorism skall bekämpas.

Mediarepresentanten tillkännagav under perioden en avsikt att ägna ökad uppmärksamhet åt situationen avseende mediernas frihet i Centralasien. I december 2001 samarrangerade mediarepresentanten den tredje konferensen om media i Centralasien, som hölls i Almaty. Särskild uppmärksamhet har också ägnats Kaukasien samt Ryssland, Vitryssland och Ukraina. Även mediesituationen på Balkan, och stundtals också i delar av Västeuropa och Nordamerika, har stått i mediarepresentantens fokus.

Alltsedan institutionen inrättades har tysken Freimut Duve innehaft posten som mediarepresentant. Hans mandat förlängdes senast till den 31 december 2003.

Mediarepresentantens kontor, som har ett tiotal tjänstemän, ligger i Wien.

Vid OSSE:s ministermöte i Bukarest 2001 antogs ett särskilt beslut om utökade OSSE-insatser på polisområdet. Som exempel nämndes bl.a. stöd till medlemsländerna vad gäller polisreformer, institutionsbyggande och polisutbildning. Som ett led i implementeringen av Bukarest-beslutet har det inom OSSE-sekretariatet inrättats en särskild polisenhet bestående av sex poliser, varav en svensk, under ledning av poliserådsgivare Richard Monk.

Fyra fältmissioner på västra Balkan arbetar med polisfrågor, bl.a. med utbildning av multietniska poliskårer. Sammanlagt verkar för närvarande 170 poliser i OSSE:s regi i denna region, varav sju svenskar.

Under våren 2002 undersökte polisenheten på inbjudan av de centralasiatiska länderna möjligheterna att i regionen bistå med expertis och kapacitetsuppbyggnad på polisområdet. Ett första projekt i syfte att stärka polisutbildningen har inletts i Kirgizistan där OSSE avser stödja polisakademins arbete samt etablera en modellpolisstation. Sverige beslutade i november 2002 att ställa två polisinstruktörer till förfogande för detta projekt.

Vidare planeras för ett gränspolisprojekt i Tadzjikistan och det pågår en konceptuell utveckling av möjligt projektstöd på polisområdet i Azerbajdzjan, Kazakstan och Uzbekistan. I det sammanhanget sker även samordning och samarbete med andra internationella organisationer.

7 Fältverksamheten

7.1 Balkan

OSSE bedriver på västra Balkan en omfattande fältverksamhet som för närvarande består av sex missioner: Albanien, Bosnien och Hercegovina, Förbundsrepubliken Jugoslavien, inklusive Kosovo, Kroatien och Makedonien. Cirka 85 % av organisationens samlade budget för fältverksamhet går till denna region.

Mandaten för de olika missionerna har formulerats utifrån situationen i varje enskilt land. Samtliga missioner är emellertid inriktade på demokrati- och institutionsbyggande i vid mening, vilket t.ex. berör genomförande av val, utveckling av media, rättsväsende, mänskliga rättigheter och stöd till förtroendeskapande åtgärder mellan olika befolkningsgrupper.

Sammanlagt finns runt 850 internationella tjänstemän i OSSE:s missioner på västra Balkan. En målsättning inom missionerna har varit att i ökande utsträckning använda sig av nationell kompetens, i syfte, att successivt kunna överlämna arbetsuppgifterna till nationella strukturer.

Sverige bidrar för närvarande med sekunderingar av tjänstemän och civilpoliser till flera av missionerna på västra Balkan. Utöver Sveriges bidrag till missionerna har Sverige också givit stöd till projekt gällande

7.1.1 Albanien

OSSE:s närvaro i Albanien upprättades 1997. Missionens verksamhet är inriktad på demokratisering, stöd till uppbyggnaden av en fungerande rättsstat och främjande av mänskliga rättigheter. Under 2002 har ökade ansträngningar gjorts för att förbättra gränssäkerheten och motverka människohandel.

OSSE-närvaron i Albanien samarbetar med flera andra internationella organisationer. I september 1998 bildades en stödgrupp ("Friends of Albania"), bestående av internationella organisationer och givarländer, med uppdraget att stå för den politiska samordningen av de internationella insatserna i landet. OSSE:s och EU:s ordförandeskap delar på ordförandeskapet i denna grupp. I april 2002 genomfördes den sjätte internationella Friends of Albania-konferensen i Wien under gemensam ledning av det portugisiska OSSE-ordförandeskapet och det spanska EU-ordförandeskapet.

Under 2002 har OSSE-närvaron i Albanien minskats något och består för närvarande av 36 internationella medlemmar. Utöver högkvarteret i Tirana fanns under 2001/2002 vidare 10 fältkontor. I december 2002 stängdes tre fältkontor. Arbetet leddes fram till augusti 2002 av ambassadör Geert-Hinrich Ahrens från Tyskland. Den 1 september tillträdde den finske ambassadören Osmo Lipponen som ny chef för OSSE:s närvaro i Albanien.

7.1.2 Bosnien och Hercegovina

OSSE-missionen i Bosnien och Hercegovina etablerades som en följd av att OSSE tilldelades en central roll för genomförandet av Daytonavtalet 1995. Missionen samarbetar nära med övriga internationella organisationer i Bosnien och Hercegovina, såsom Höge representantens kontor (OHR), SFOR och FN.

Missionens mandat angav ursprungligen valfrågor, demokratiuppbyggnad och mänskliga rättigheter samt militär-politiska frågor som kärnområden. En översyn av det internationella samfundets samarbete i Bosnien och Hercegovina och en viss omstrukturering av arbetsfördelningen gjordes av Peace Implementation Council (PIC) i februari 2002. OSSE-missionen fick utvidgade uppgifter bl.a. inom utbildningsområdet. Missionen arbetar för närvarande t.ex. med att ge stöd till att upprätta demokratisk kontroll över försvarsmakten och bidra till att utveckla ett modernt, icke-diskriminerande utbildningssystem som verkar för ökad tolerans och förståelse mellan olika etniska grupper.

Den 5 oktober 2002 genomfördes allmänna val i Bosnien och Hercegovina. För första gången ansvarade Bosnien och Hercegovina själv för valadministrationen som tidigare organiserats av OSSE-missionen. ODIHR genomförde en valobservationsinsats i vilken Sverige deltog med fem personer.

Missionens huvudkontor ligger i Sarajevo med regionala centrum i Banja Luka, Mostar, Sarajevo och Tuzla och 24 fältkontor. Missionen har cirka 130 internationella tjänstemän, varav två är svenskar. Sedan juni 2001 är den amerikanske ambassadören Robert Beecroft missionschef.

I maj 2000 utsåg OSSE:s dåvarande ordförandeland Österrike svensken Frank Orton till internationell ombudsman i Bosnien och Hercegovina i enlighet med Daytonavtalet. Sverige sekunderar även ytterligare en person till ombudsmankontoret.

7.1.3 Förbundsrepubliken Jugoslavien (FRJ), inklusive Kosovo

OSSE-missionen i Förbundsrepubliken Jugoslavien etablerades i januari 2001. Missionens arbete är inriktat på stöd till uppbyggande av demokratiska institutioner, mänskliga rättigheter, minoritetsfrågor, rättsväsende och media samt förtroendeskapande åtgärder.

I december 2001 fick OSSE-missionen det koordinerande ansvaret för polisreformer i Serbien och bistår myndigheterna med att utveckla reformstrategier. Missionen har vidare ansvarat för en särskild multietnisk polisutbildning i södra Serbien.

Sedan 1 januari 2002 har OSSE-missionen i FRJ också ett kontor i Montenegro. Ursprungligen inrättades kontoret 1997 av ODIHR för att övervaka och följa upp de parlamentariska val som hölls i Montenegro 1998. Verksamheten kom med tiden att breddas till att även omfatta allmänna demokratiseringsfrågor, stärkande av det civila samhället och översyn av delrepublikens lagstiftning. Numera är kontoret en del av OSSE-missionen i FRJ.

Den 29 september 2002 ägde presidentval rum i Serbien. På grund av för lågt valdeltagande gjordes valen om den 13 oktober och eftersom inte heller då valdeltagandet var tillräckligt högt hölls återigen val den 8 december. Även detta omval hade för lågt valdeltagande och nya omval hålls igen under våren 2003. ODIHR genomförde valobservationsinsatser vid samtliga valtillfällen och Sverige bidrog till dessa med fem personer vid varje tillfälle.

Även i Montenegro ägde val rum under 2002. Den 15 maj hölls lokalval, den 6 oktober hölls parlamentsval och den 22 december hölls presidentval. I likhet med presidentvalet i Serbien var valdeltagandet också vid det montenegrinska presidentvalet för lågt. ODIHR genomförde valobservationsinsatser vid alla tre valen och Sverige bidrog med fyra personer till valobservationen vid kommunalvalen, med tre personer till parlamentsvalen samt med tre personer till presidentsvalen.

Missionens arbete leddes fram till oktober 2002 av ambassadör Stefano Sannino från Italien. Sedan november 2002 är den italienske ambassadören Maurizio Massari missionschef. För närvarande består missionen av 36 internationella medlemmar, varav sju är placerade i Montenegro. Sverige sekunderar för närvarande en person till missionens huvudkontor i Belgrad samt en polisinstruktör till Montenegro.

Kosovo

OSSE-missionen i Kosovo (OMIK) är alltså OSSE:s största. OMIK etablerades 1999 som en del av den internationella civila FN-närvaron UNMIK (United Nations Interim Administrative Mission in Kosovo), som inrättades genom FN:s säkerhetsrådsresolution 1244. Inom UNMIK har OSSE-missionen givits huvudansvaret för frågor rörande demokratisering och institutionsbyggande, mänskliga rättigheter, media och val. Minoritetsfrågor utgör en viktig del av arbetet med mänskliga rättigheter.

OSSE-missionen har även ansvar för Kosovo Police Service School (KPSS) som utbildar och certifierar en lokal multietnisk poliskår. Vid utgången av 2002 hade skolan utbildat och certifierat omkring 5500 poliser. Målsättningen är att 6200 poliser skall ha utbildats till slutet av december 2003. Successivt tar den av OSSE utbildade polisen nu över FN-polisernas uppgifter i Kosovo.

En viktig uppgift för missionen är valfrågor. Provinsvida val för hela Kosovo ägde rum den 17 november 2001. Valen krävde en omfattande insats från OSSE-missionen som ansvarade för valens organisation, förberedelse och genomförande. Sverige bidrog inför detta val med sekunderingar av sex personer till missionens valenhet och ytterligare 25 personer för missionens arbete i samband med valet. Härutöver sekunderade Sverige en person till Europarådets valövervakningsmission.

Den 26 oktober 2002 genomfördes lokala val till 30 olika kommunfullmäktige i Kosovo. Även dessa val organiserades av OSSE-missionen. Sverige ställde 14 personer till förfogande för missionens arbete i samband med valet. Vidare sekunderade Sverige en person till Europarådets valövervakningsinsats.

Huvudkontoret för missionen ligger i Pristina. Därutöver finns nio regionala OSSE-kontor samt ett flertal fältkontor. Missionens omfattning har minskats under senare år och uppgår för närvarande till runt 350 internationella medlemmar, varav elva är svenskar. Tre av dessa är polisinstruktörer som är verksamma vid polisskolan. OSSE-missionen leddes fram till slutet av 2001 av ambassadör Daan Everts från Nederländerna. Sedan januari 2002 leds missionen av den franske ambassadören Pascal Fieschi.

7.1.4 Kroatien

OSSE-missionen i Kroatien etablerades 1996 med ett mandat inriktat på mänskliga rättigheter, rättsstatens principer samt förtroendeskapande åtgärder mellan landets befolkningsgrupper. Verksamheten är inriktad på att stödja den kroatiska regeringens genomförande av de internationella åtaganden landet har gjort inom dessa områden. Missionens konkreta arbete fokuserar till stor del på frågor relaterade till flyktingåtervändande, som att underlätta för återvändande serber som lever i minoritet i Kroatien. Stöd till reformering av rättsväsendet är en annan viktig fråga. Dialogen mellan den kroatiska regeringen och missionen har under 2002 utvecklats positivt.

OSSE-missionen samarbetar med EU-kommissionens delegation i Zagreb. Missionen bidrar med sin verksamhet till att stötta Kroatien i

arbetet med att uppfylla de politiska kriterier som ställs upp inom ramen för EU:s stabiliserings- och associeringsprocess.

De framsteg som över en längre period skett i Kroatien har inneburit att missionens storlek stegvis har kunnat minska från 280 internationella medlemmar i början av år 2000 till 67 mot slutet av 2002. Även det svenska personalbidraget har successivt minskats. Missionen, som har sitt huvudkontor i Zagreb, leddes till slutet av 2001 av ambassadör Bernard Poncet från Frankrike. Sedan januari 2002 är svenske ambassadören Peter Semneby missionschef i Kroatien. Utöver huvudkontoret finns tre regionala center i Knin, Vukovar och Sisak samt sju fältkontor.

7.1.5 F. d. jugoslaviska republiken Makedonien (Makedonien)

OSSE-missionen i Skopje inrättades 1992 med ett mandat inriktat på att förhindra spridning av konflikter från övriga delar av det forna Jugoslavien till Makedonien och är därmed den OSSE-mission som funnits längst på plats. Under 2001 uppstod en allvarlig konflikt mellan den slaviska befolkningsmajoriteten och den albanska minoriteten i landet. Missionen utökades då kraftigt för att bl.a. bistå med övervakning av gränsområdena i norra Makedonien.

Den 13 augusti 2001 slöts ett fredsavtal, det s.k. Ohridavtalet, mellan ledarna för landets politiska partier. I implementeringen av avtalet gavs OSSE-missionen en viktig förtroendeskapande roll i samarbete med EU och Nato. Drygt 200 civila OSSE-monitorer och polisrådgivare närvarade i fält i samband med att makedonsk polis påbörjade försöken med att återta kontrollen i konfliktområdena våren 2002. Denna fältnärvaro har härefter successivt reducerats. Missionen ansvarar även för multietnisk polisutbildning och hade till slutet av 2002 utbildat drygt 600 poliser.

Sverige sekunderar för närvarande tre poliser, däribland chefen för polisskolan. Under 2002 sekunderade Sverige vidare fyra monitorer samt en rådgivare för ekonomiska och miljörelaterade frågor.

Den 15 september 2002 ägde parlamentsval rum i Makedonien och ODIHR genomförde en valobservationsinsats i vilken 23 svenskar deltog. Totalt omfattade insatsen närmare 800 observatörer.

När missionen 1992 påbörjade sitt arbete bestod den endast av fyra medlemmar. 1998 utökades den till åtta personer. Den spända situationen i landet under 2001 gjorde att missionen successivt förstärktes. Under hösten 2002 skedde en viss minskning och missionen omfattar nu knappt 200 internationella medlemmar. En fortsatt minskning av missionen förutses för 2003. Arbetet leds sedan augusti 2001 av ambassadör Craig Jenness från Kanada.

Makedonien är ett av få OSSE-länder för vilket OSSE-ordförandeskapet utsett en särskild representant, ett ämbete som syftar till att upprätthålla en fördjupad dialog med de makedonska myndigheterna och underrätta OSSE-ordförandeskapet om utvecklingen i landet. Max van der Stoel, OSSE:s förre högkommissarie för frågor om nationella minoriteter, är sedan den 1 juli 2001 OSSE-ordförandeskapets särskilda sändebud för Makedonien.

OSSE har en väl etablerad fältnärvaro i samtliga fem centralasiatiska länder. Den första missionen inrättades 1994 i Tadzjikistan, medan övriga fyra påbörjade sin verksamhet under åren 1995 till 2000. Verksamheten i samtliga länder utgår från OSSE:s breda säkerhetsbegrepp och är inriktad på att verka för genomförande av OSSE:s principer och normer, däribland att stödja utveckling av demokratiska institutioner och processer inklusive respekt för mänskliga rättigheter. OSSE:s center ägnar sig åt övervakning av och rapportering om det politiska läget och mänskliga rättigheter, stöd i demokratiseringsprocesser samt utbildning. Stor vikt läggs också vid att främja säkerhet och stabilitet i regionen, samt att utveckla verksamheten på det ekonomiska och miljömässiga området.

Händelserna den 11 september 2001 och kriget i Afghanistan har medfört att länderna i Centralasien kommit i blickpunkten på ett annat sätt än tidigare. Allt oftare och i skilda fora diskuteras hur OSSE:s roll i området skall kunna stärkas ytterligare. Medlemsländerna är eniga om att OSSE:s arbete i regionen skall stärkas och verksamheten på det ekonomiska och miljömässiga området intensifieras. Därutöver är det viktigt att samarbetet med andra organisationer, såsom EU, förbättras.

Projekt i regionen drivs förutom av OSSE:s olika center även av OSSE:s sekretariat och OSSE:s tre institutioner HCNM, ODIHR och Medierepresentanten. Många frågor i Centralasien är av regional betydelse och därför har OSSE försökt få länderna i Centralasien att tillsammans arbeta kring dessa frågor. Detta har dock mött vissa svårigheter då några länder motsätter sig en regional ansats. I december 2001 höll dock OSSE och FN en uppmärksam regional konferens i Bisjkek, Kirgizistan, om de framtida säkerhetsperspektiven i Centralasien, vid vilken samtliga länder närvarade. Konferensen resulterade i en handlingsplan för åtgärder mot terrorism.

Under det gångna året har Sverige lämnat stöd till projekt i Kazakstan, Kirgizistan, Tadzjikistan och Uzbekistan, samt även bjudit in representanter från samtliga fem centralasiatiska länder i samband med det svenska riksdagsvalet. Sverige gav vidare finansiellt stöd till OSSE:s årliga mediakonferens, som organiserades av OSSE:s Medierepresentant i Tasjkent, Uzbekistan, i september 2002, med deltagande av journalister från alla fem länderna.

Under 2002 utnämnde det dåvarande portugisiska OSSE-ordförandeskapet ambassadör Herbert Salber, tidigare OSSE-missionschef i Kazakstan, till särskild rådgivare för Centralasien.

7.2.1 Kazakstan

OSSE:s center i Kazakstan har verkat sedan januari 1999 i Almaty, vilket var landets huvudstad fram till 1997.

Huvuddelen av OSSE:s arbete i landet det gångna ett och ett halvt året har gällt OSSE:s mänskliga dimension, vilket bland annat inneburit utveckling av det civila samhället och utbildning av

frivilligorganisationer inom s.k. genderfrågor. Utbildning har även genomförts inom rättsväsendet och fängvården. Ett mycket aktivt arbete har bedrivits för att stödja oberoende media. De rundabordssamtal som inleddes av centret tillsammans med ODIHR och OSSE:s parlamentariska församling 2000, med mål att förbättra landets vallagstiftning och återvinna befolkningens förtroende för det politiska systemet, har gett resultat. Ett förslag till ny vallag har överlämnats till Kazakstans parlament och samtidigt har kontakten mellan olika delar av samhället, bland annat mellan regering och oppositionspartier, förbättrats.

Sverige har under året gett särskilt stöd till upprättandet av en bilateral vattenkommission mellan Kazakstan och Kirgizistan, samt med dessa två stater även anordnat workshops rörande implementering av OSSE:s militärpolitiska uppförandekod.

Centret har fyra internationella tjänstemän, inräknat ambassadör Istvan Venczel från Ungern som leder arbetet sedan september 2002. Dessförinnan leddes arbetet av ambassadör Heinrich Haupt från Tyskland.

7.2.2 Kirgizistan

OSSE:s center i huvudstaden Bisjkek inledde sitt arbete 1999. Året därpå öppnades ett fältkontor i Osj i södra Kirgizistan med huvudsakliga uppgift att följa den fortsatt spända situationen i Ferganadalen.

Några viktiga områden för OSSE:s arbete är bland annat reformer av rättsväsende och fängelseförvaltning. ODIHR har bistått regeringen när det gällde att överföra ansvar för fängelseförvaltning från inrikesministeriet till justitieministeriet. Centret var vidare nära involverat i organiserandet av OSSE/FN-konferensen om de framtida säkerhetsperspektiven i Centralasien i december 2001. I slutet av 2002 inrättades, på förslag av Kirgizistan, ett OSSE-universitet, öppet för samtliga centralasiatiska länder, vars uppgift blir att utbilda i och forska om regionala säkerhetsfrågor. OSSE inledde under 2002 insatser på polisområdet, bland annat i syfte stärka polisutbildningen i landet. För dessa insatser har Sverige i slutet av 2002 beslutat att ställa polisinstruktörer till förfogande.

Som tidigare nämnts har Sverige även gett stöd till upprättandet av en bilateral vattenkommission mellan Kazakstan och Kirgizistan, samt anordnat s.k. workshops om att införa OSSE:s militärpolitiska uppförandekod.

OSSE har även aktivt bistått i den dialog som förts mellan regering och opposition med anledning av inrikespolitiska oroligheter.

Centret har sex internationellt utsända, inklusive ambassadör Aydin Idil från Turkiet som efterträdde ambassadör Jerzy Wieclaw från Polen i november 2001.

7.2.3 Tadzjikistan

Skr. 2002/03:82

OSSE har funnits på plats i Tadzjikistan sedan 1994, då det vid öppnandet var organisationens första kontor i Centralasien. Utöver huvudkontoret i Dusjanbe finns fem fältkontor runtom i landet.

Tillsammans med FN:s observatörsmission (UNMOT) verkade centret under slutet av 1990-talet för att implementera fredsavtalet från 1997 och bistå med återuppbyggnadsarbetet efter inbördeskriget. Centret i Tadzjikistan hade därför länge ett mer omfattande mandat än övriga OSSE-center i Centralasien. Mandatet reviderades dock i oktober 2002, och är nu mer likt övrigas. I mandatet anges att centret skall utöka sin verksamhet inom det ekonomiska och miljömässiga området och även ge stöd i frågor som rör trafficking, polis och gränsbevakning.

Centrets verksamhet under det gångna året har bland annat bestått i att anordna en internationell konferens om dödsstraff med representanter från flera OSS-länder. Ett rundabordssamtal om religionsfrihet med deltagande från myndigheter, religiösa samfund, lokala frivilligorganisationer samt politiker anordnades efter initiativ av centret i början av 2002. Sverige har gett stöd till en konferens om hur man bemöter extremism, arrangerad av centret.

Centret leds av ambassadör Marc Gilbert från Frankrike och är med sina 16 internationellt utsända tjänstemän OSSE:s största i Centralasien. Under första halvåret 2002 ställde Sverige en medarbetare till kontorets förfogande.

7.2.4 Turkmenistan

Sedan 1999 har OSSE haft ett center i landets huvudstad Asjchabad. Centret verkar under svåra omständigheter och verksamheten har hittills varit begränsad. Enbart vissa mindre projekt, bland annat på miljöområdet, har kunnat genomföras. Centret spelar dock en viktig roll genom att OSSE är en av få internationella organisationer på plats i Turkmenistan. Centret övervakar och rapporterar om situationen i landet, främst vad det gäller mänskliga rättigheter, och har engagerat sig i fall av övergrepp mot mänskliga rättigheter.

Högkommissarien för nationella minoriteter (HCNM) besökte landet för första gången under 2002, framförallt för att närmare informera sig om minoritetsrelaterade problem i landet.

Efter ett rapporterat attentat mot presidenten i slutet av 2002 uttryckte omvärlden sin oro över det sätt som myndigheterna hanterade den efterföljande utredningen. Rapporter fanns bland annat om massarresteringar, tortyr och rättegångar som inte uppfyllde grundläggande krav. Tio stater, däribland Sverige, aktiverade därför OSSE:s Moskvamekanism. Moskvamekanismen ger möjlighet att sända rapportörer till ett annat medlemsland om det bedöms att ett särskilt allvarligt hot mot uppfyllande av landets åtaganden inom OSSE:s mänskliga dimension föreligger. Därefter skall en oberoende rapport över de turkmenska myndigheternas agerande i den efterföljande utredningen presenteras.

Vid centret arbetar fem internationella tjänstemän, inklusive ambassadör Paraschiva Badescu från Rumänien som sedan januari 2002 leder arbetet. Skr. 2002/03:82

7.2.5 Uzbekistan

OSSE har haft en fältnärvaro i landet sedan 1995. Till att börja med var kontorets uppgift att verka som ett sambandskontor för alla fem länder i regionen. Som en följd av att OSSE etablerat närvaro i övriga länder beslöt OSSE att 2000 omvandla kontoret till ett center med uppgift att fokusera sin verksamhet till Uzbekistan.

Ett viktigt område för centret är att främja respekt för mänskliga rättigheter. OSSE har bland annat genomfört utbildning för domare, åklagare och andra jurister samt frivilligorganisationer. Uzbekistan har även bett om stöd att förbättra sin gränsbevakning och OSSE har bistått med utbildning av gränsvakter.

Sverige har under det gångna året gett stöd till två projekt med syfte att stärka kvinnors ställning och jämställdheten i landet, samt även till en regional konferens om bevakning.

Inräknat missionschefen, ambassadör Ahmet Kamil Erozan från Turkiet, har centret fyra internationella tjänstemän, varav en är sekunderad av Sverige.

7.3 Södra Kaukasien

OSSE har funnits på plats i området sedan början av 1990-talet och har idag en etablerad verksamhet i regionens tre länder Armenien, Azerbajdzjan och Georgien. Med anledning av den oroliga situationen arbetar OSSE mycket aktivt med att förebygga och lösa de konflikter som råder i regionen. Därutöver arbetar man med att främja demokrati och mänskliga rättigheter, stärka rättsstaten samt förhindra att stridigheterna i den ryska republiken Tjetjenien sprider sig till södra Kaukasien. Här spelar OSSE:s gränsövervakningsmission i Georgien en viktig roll. Förutom missionerna bedriver ODIHR och HCNM verksamhet i regionen. OSSE:s polisrådgivare utreder behov och möjligheter till verksamhet i Armenien och Azerbajdzjan.

I likhet med Centralasien har södra Kaukasien som region fått ökad uppmärksamhet sedan hösten 2001. EU har en önskan om att höja sin profil i regionen, vilket dock är svårt att förverkliga på grund av de pågående konflikterna. Med anledning av kampen mot terrorismen är även USA engagerat i regionen. Det internationella samfundets försök att lösa konflikten i Nagorno-Karabach och konflikterna i Georgien har inte varit framgångsrika, och i Georgiens fall har även relationerna med Ryssland bitvis varit ansträngda.

Sverige har under 2002 gett särskilt stöd till två olika projekt som berör hela regionen. Det ena var ett vattenprojekt med syfte att öka samarbetet mellan regionens länder om utnyttjande av vatten från två viktiga floder, Kaura och Araks. Det andra projektet hade som mål att bygga upp en

kapacitet hos frivilligorganisationer i regionen att bekämpa människohandel, vilket är ett växande problem för regionens länder. Skr. 2002/03:82

7.3.1 Armenien

OSSE:s kontor i Armeniens huvudstad Jerevan har verkat sedan februari 2000 och dess mandat ger kontoret möjlighet att bedriva en bred verksamhet. Arbetet underlättas av att det råder ett gott samarbete mellan kontoret och de armenska myndigheterna, liksom även med Europarådets personal i Armenien. Kontoret har inte till uppgift att vare sig bevaka eller medla i konflikten i Nagorno-Karabach.

Ett projekt syftande till att utveckla en strategi mot korruption har avslutats under året med gott resultat. En rapport överlämnades till myndigheterna i mitten av 2002, vilken skall ligga till grund för en handlingsplan beslutad av regeringen. Med kontorets hjälp är det tänkt att ett trettiotal frivilligorganisationer skall följa implementeringen av strategin. Kontoret har även bistått ODIHR med hjälp att genomföra projekt, bland annat projekt med syfte att höja medvetenheten om mänskliga rättigheter hos befolkningen. Ett av dessa projekt har fått särskilt stöd från Sverige. Inom områdena ekonomi och miljö har kontoret försökt medverka till en ökad regional samverkan.

Kontoret har bistått myndigheterna vid implementering av de åtaganden som gjorts från armensk sida med anledning av landets medlemskap i Europarådet i januari 2001. Tillsammans med Europarådet och ODIHR har det bedrivits ett aktivt arbete när det gäller valfrågor med anledning av president- och parlamentsval under 2003.

Ambassadör Roy Reeve från Storbritannien har lett arbetet vid kontoret sedan det etablerades och vid kontoret arbetar ytterligare sex internationella tjänstemän.

7.3.2 Azerbajdzjan

OSSE:s kontor i Azerbajdzjans huvudstad Baku påbörjade sitt arbete 2000 och har ett mycket brett mandat. Huvudelementet består i att bistå Azerbajdzjan med hjälp att leva upp till sina åtaganden gjorda gentemot OSSE, medan det operativa arbetet syftar till att upprätthålla kontakt och dialog med myndigheter och olika intresse- och frivilligorganisationer. Kontoret har inte till uppgift att bevaka eller medla i konflikten i Nagorno-Karabach.

Med anledning av Azerbajdzjans medlemskap i Europarådet i januari 2001 har kontoret assisterat de azerbajdzjanska myndigheterna med implementeringen av de åtaganden som följde med medlemskapet, till exempel reformer i lagstiftningen gällande val och massmedia. Kontoret har även hjälpt ODIHR med genomförandet av ett flertal projekt, bland annat utbildning av gränsvakter, gemensamt organiserat tillsammans med Internationella organisationen för migration (IOM). Inför en folkomröstning som gällde ändringar i författningen höll kontoret rundabordssamtal med myndigheter, politiska partier och frivilligorganisationer. När det gällde själva valet tillkännagav OSSE att

det rådde vissa brister i röstförfarandet. Prioriterade frågor inför 2003 är stöd till den nyligen inrättade ombudsmannen, samt projekt inom området trafficking. Eventuella insatser för att modernisera landets polis utreds.

Ett seminarium hölls tillsammans med OSSE:s Medierepresentant i slutet av 2001 där det diskuterades kring pressfrihet och medias ansvar för det som publiceras. I oktober 2002 anordnade ODIHR och den azerbajdzjanska regeringen en konferens om religionsfrihet, kopplat till kampen mot terrorism och extremism.

Vid kontoret arbetar sex internationella tjänstemän, inklusive ambassadör Peter Burkhard från Schweiz, som leder arbetet sedan slutet av 2001. Dessförinnan leddes arbetet av ambassadör Alexander Cornelissen från Nederländerna. Fram till i mars 2002 ställde Sverige en person till kontorets förfogande.

7.3.3 Nagorno-Karabachkonflikten

OSSE har verkat för en förhandlingslösning av konflikten mellan Armenien och Azerbajdzjan om Nagorno-Karabach sedan 1992, vilket sker inom den s.k. Minskgruppen. Arbetet i gruppen leds av ett samordförandeskap bestående av Frankrike, Ryssland och USA..

Efter ökade förhoppningar om en lösning av konflikten under våren 2001 gick förhandlingarna mellan parterna i stå. Detta anses främst bero på att presidenterna i Armenien och Azerbajdzjan inte kunde räkna med att övertyga respektive inhemsk opinion om stöd för en fredsuppgörelse. Under den tid som förlöpt sedan dess har parterna träffats ett flertal gånger, både på presidentnivå och lägre nivåer, och Minskgruppens ordförandeländer har besökt regionen ett flertal gånger. Med anledning av stundande presidentval under 2003 i de bägge länderna anses ingendera parten för närvarande vara redo att föra processen framåt. Ambitionen från Minskgruppens sida är att hålla liv i dialogen och förbereda nya förhandlingar mot slutet av 2003.

Under 2002 införde Minskgruppen ett nytt inslag i förhandlingsprocessen genom att etablera en ny nivå för förhandlingar. Utöver möten mellan presidenterna och möten som äger rum när ordförandeländerna besöker området kommer möten även att hållas med särskilda representanter utsedda av presidenterna.

OSSE:s ordförandeskap har ett särskilt sändebud för konflikten i Nagorno-Karabach, ambassadör Andrzej Kasprzyk från Polen, som innehaft posten sedan 1995. Riksdagsledamoten Göran Lennmarker utsågs 2002 till OSSE:s parlamentariska församlings särskilde representant för konflikten i Nagorno-Karabach.

7.3.4 Georgien

OSSE:s mission i Georgien etablerades 1992 och har sitt huvudkontor i Tbilisi. Därutöver finns det ett fältkontor i Tskhinvali i den georgiska republiken Sydossetien, samt fyra baser inrättade för gränsövervakning vid gränsen till de ryska republikerna Ingusjetien och Tjetjenien.

Missionen har även en utsänd person vid FN:s kontor i Suchumi i den georgiska republiken Abchasien. I mandatet för OSSE:s mission anges huvuduppgiften vara att främja fredsförhandlingarna mellan parterna i konflikten om Sydossetien. Avseende konflikten i Abchasien har FN huvudansvaret för medling, medan OSSE framförallt skall bistå FN när det gäller situationen för de mänskliga rättigheterna. Därutöver anger mandatet även att missionen skall främja respekt för mänskliga rättigheter och demokrati i hela Georgien.

Varken i fredsförhandlingar om Abchasien eller om Sydossetien har några avgörande framsteg gjorts under året. I november 2002 anordnade OSSE:s ordförandeland Portugal ett expertmöte om konflikten i Sydossetien med representanter för Georgien, Sydossetien, den ryska republiken Nordossetien, Ryssland, EU och OSSE.

Relationen mellan Georgien och Ryssland har i perioder varit mycket spänd. Framförallt har Ryssland kritiserat Georgien för att inte tillräckligt bevaka gränsen mot Tjetjenien och förhindra att beväpnade grupper tar sin tillflykt till Georgien.

Missionen har under 2002 bedrivit eller deltagit i ett flertal projekt, med tyngdpunkt mot området mänskliga rättigheter. I samarbete med ODIHR och EU-kommissionen anordnades tre seminarier för att utbilda och informera frivilligorganisationer och myndigheter om mänskliga rättigheter. Inom miljöområdet har genomförts ett framgångsrikt projekt att omvandla missilbränsle till gödningsmedel.

Vid fältkontoret i Tskhinvali har bedrivits ett flertal uppmärksammade projekt för insamling och destruktion av lätta vapen. Vapen samlas in i utbyte mot allmänna nyttigheter. Sverige har under 2002 gett stöd till ett projekt genom vilket lätta vapen byts mot medicinsk utrustning till ett lokalt sjukhus.

OSSE:s gränsövervakningsmission, med mandat att rapportera om eventuella gränsöverträdelser, har fortsatt sitt uppskattade arbete. Till att börja med omfattade mandatet enbart gränsen mellan Georgien och Tjetjenien men i januari 2002 utvidgades övervakningen till att även omfatta gränsen mot Ingusjetien. Efter beslut i december 2002 kommer verksamheten att utvidgas till gränsavsnittet mot den ryska republiken Dagestan, samtidigt som den operativa verksamheten skall effektiviseras och rapporteringen förbättras.

Missionen är OSSE:s största utanför Balkan med för närvarande ett sjuttiofem internationella tjänstemän, varav omkring 50 är observatörer vid gränsövervakningsmissionen. Med anledning av utvidgning av gränsövervakning till gränsen mot Dagestan kommer antalet observatörer att öka kraftigt under 2003. Sverige ställer för närvarande två personer till OSSE:s förfogande, en till missionen och en till gränsövervakningen. Arbetet vid missionen leds sedan 1998 av ambassadör Jean Michel Lacombe från Frankrike.

7.4 De baltiska länderna

OSSE-missionerna i Estland och Lettland stängdes den 31 december 2001. Missionernas arbete var huvudsakligen inriktat på att främja

integrationen av den rysktalande befolkningen i de båda länderna. OSSE:s institutioner med uppgift att inom sina områden bevaka utvecklingen i hela OSSE-regionen fortsätter att följa utvecklingen också i Estland och Lettland. HCNM Ekéus och ODIHR-chefen Stoudmann besökte under 2002 de två baltiska staterna och ODIHR genomförde i samband med parlamentsvalen den 5 oktober 2002 i Lettland en mindre valobservationsinsats.

7.4.1 Estland

OSSE-missionen i Estland etablerades 1993 med ett förtroendeskapande mandat. Missionens arbete var främst inriktat på att följa och stödja de estniska myndigheterna i deras arbete att främja integrationen av den ryskspråkiga befolkningen i det estniska samhället. Under år 2000 gjorde det dåvarande OSSE-ordförandeskapet Österrike en utvärdering av de kvarvarande uppgifterna för missionen i enlighet med mandatet. Riktlinjer för vidare åtgärder från estnisk sida identifierades gällande följande frågor: antagande av tillämpningsförfordning till språklagen, ändringar i vallagar angående språkrav för folkvalda, tillskapande av en ombudsmannafilial i nordöstra Estland, genomförande av det nationella integrationsprogrammet samt frågor om uppehållstillstånd och medborgarskap. Mot bakgrund av de framsteg som de estniska myndigheterna gjorde beträffande implementeringen av de uppställda riktlinjerna förnyades inte mandatet för missionen när detta gick ut i december 2001.

Missionen hade ett huvudkontor i Tallinn samt två fältkontor i nordöstra Estland. Missionen omfattade sex internationella medlemmar och leddes av den tyska ambassadören Doris Hertrampf.

OSSE har emellertid fortsatt en representant i den estniska expertkommissionen för militärpensionärsfrågor. Kommissionens arbete är inriktat på frågor som bl.a. gäller uppehållstillstånd för ryska militärer.

7.4.2 Lettland

OSSE-missionen i Lettland etablerades i likhet med missionen i Estland 1993 med ett förtroendeskapande mandat. Även den lettiska missionens arbete var främst inriktat på att följa och stödja myndigheterna i deras arbete att främja integrationen av den ryskspråkiga befolkningen i det lettiska samhället. Under år 2000 gjorde det dåvarande OSSE-ordförandeskapet Österrike en utvärdering av de kvarvarande uppgifterna för missionen i enlighet med mandatet. Riktlinjer för vidare åtgärder från lettisk sida identifierades gällande följande frågor: medborgarskap, språklagstiftning, genomförande av det nationella integrationsprogrammet samt utvecklande av ombudsmannainstitutionen. Mot bakgrund av de framsteg som de lettiska myndigheterna gjorde beträffande implementeringen av de uppställda riktlinjerna förnyades inte mandatet för missionen när detta gick ut i december 2001. Härvid togs hänsyn till att de av missionen och andra aktörer föreslagna ändringarna i

vallagen rörande språkrav för folkvalda skulle komma att antas av parlamentet under 2002, vilket också skedde.

Missionen hade sitt kontor i Riga och omfattade sju internationella medlemmar under ledning av den svenske ambassadören Peter Semneby.

I missionschefens uppgifter ingick att vara OSSE:s representant i den lettiska expertkommissionen för militärpensionärsfrågor. I juli 2002 utsågs en ny OSSE-representant, med bas i Wien, som övertog dessa uppgifter.

I december 2002 beslutade Sverige att bidra till ett projekt som syftar till att utarbeta en manual för språkinspektörerna vid språkcentret i Lettland. Språkcentret, som är en statlig institution, har till uppdrag att implementera språklagen som antogs i slutet av 1999. Syftet med det svenska stödet är att bidra till en mer rättssäker tillämpning av relevanta lagar. Det aktuella projektet bedrivs av HCNM.

Sverige har dessutom stött det statliga integrationsprogrammet samt det s.k. Fast Track Language Programme.

7.5 Andra länder

7.5.1 Moldavien

OSSE:s mission påbörjade sitt arbete 1993 genom att öppna ett kontor i huvudstaden Chisinau. Sedan 1995 finns det även ett fältkontor i Tiraspol i Transnistrien, ett område invid floden Dnjestr som förklarade sig självständigt från Moldavien 1992. Missionen har, i samarbete med OSSE:s ordförandeskap samt Ryssland och Ukraina, till uppgift att medverka till en lösning av konflikten om Transnistrien. Få konkreta framsteg har ännu gjorts i de förhandlingar som ägt rum.

Missionen skall även bistå vid tillbakadragandet av rysk militär materiel och ammunition från Transnistrien alternativt destruktion av rysk ammunition i området, samt administrera det finansiella stöd som finns tillgängligt för detta ändamål, till vilket Sverige gett bidrag. Rysslands åtagande från OSSE:s toppmöte i Istanbul 1999, att ha dragit tillbaka trupper, ammunition och materiel från Transnistrien före utgången av 2002 har inte uppfyllts. Vid OSSE:s ministermöte i Porto 2002 sattes en ny tidsgräns till den 31 december 2003 förutsatt att omständigheterna så tillåter ett tillbakadragande. Endast ett fåtal tåglaster med militär materiel och ammunition har lämnat området och i det närmaste ingen destruktion har ägt rum. Den transnistriskaste ledningen har obstruerat och ställt långtgående ekonomiska villkor gentemot Ryssland för att tillåta destruktion och utförsel av ammunition och krigsmateriel.

Missionen arbetar även med frågor som rör mänskliga rättigheter och demokratisk utveckling. Kampen mot människohandel är ett prioriterat område och missionen har gett stöd till de moldaviska myndigheterna att förbättra relevant lagstiftning. Missionen bedriver även projekt för att förebygga handel och hjälpa offer, bland annat tillsammans med ODIHR. Även HCNM bedriver projekt i Moldavien, bland annat språkträning för lärare som lär ut statsspråket till ryskspråkiga barn i Moldavien, vilket Sverige gett stöd till.

Fram till november 2001 var ambassadör William Hill från USA chef för missionen. Sedan januari 2003 leder Hill åter missionens arbete. Skr. 2002/03:82

7.5.2 Ryssland/Tjetjenien

Efter att ha varit evakuerad till Moskva sedan 1998 återvände OSSE:s stödgrupp i juni 2001 till orten Znamenskoje i Tjetjenien. Stödgruppens mandat har varit detsamma sedan gruppen inrättades 1995, vilket innebär att gruppen har haft till uppgift att främja respekt för mänskliga rättigheter, stödja utvecklingen av demokratiska institutioner, bistå med humanitär hjälpverksamhet samt främja en fredlig lösning av konflikten.

I slutet av 2002 motsatte sig Ryssland en fortsatt närvaro av OSSE:s stödgrupp enligt det gällande mandatet från 1995. Enligt Ryssland borde enbart humanitärt bistånd och social återuppbyggnad ingå som stödgruppens uppgifter. Den del av mandatet som avsåg stöd till den politiska processen och övervakning av mänskliga rättigheter skulle därmed strykas. Sverige och EU verkade för en förlängning av mandatet enligt den gamla lydelsen, men eftersom alla beslut inom OSSE fattas med konsensus var det ej möjligt att fatta beslut om förlängning av stödgruppens närvaro.

Sedan återvändandet i juni 2001 har det varit svårt för stödgruppen att röra sig säkert i regionen. En viktig del av stödgruppens arbete har bestått i att rapportera om situationen i Tjetjenien i olika avseenden, inte minst om internflyktingarnas utsatta läge. Merparten av de projekt som bedrivits har varit inriktade mot att hjälpa internflyktingar, i synnerhet barnen.

Sedan januari 2002 har stödgruppen letts av ambassadör Jorma Inki från Finland som efterträdde ambassadör Alexandru Cornea från Rumänien.

7.5.3 Ukraina

OSSE har varit verksam i Ukraina sedan 1994, men 1999 ersattes den tidigare missionen med en projektsamordnare. Projektsamordnarens uppgift är att främja samarbetet mellan OSSE och Ukraina, vilket bland annat sker genom gemensamma projekt med ukrainska myndigheter och frivilligorganisationer. Förutom projektsamordnaren bedriver även OSSE:s tre institutioner HCNM, ODIHR och Medierepresentanten verksamhet i landet.

Parlamentsval hölls i mars 2002, vilket övervakades gemensamt av representanter från OSSE, genom ODIHR och OSSE:s parlamentariska församling, och från Europarådets parlamentariska församling samt Europaparlamentet. Observatörerna framförde en del positiva omdömen och ansåg att valet sammantaget kunde ses som ett bevis för att Ukraina var på väg i rätt riktning när det gällde att uppfylla internationella normer. Negativ kritik framfördes också, vilket bland annat rörde medias bevakning, myndigheters agerande och förekomsten av våld och trakasserier med koppling till valet.

Projektsamordnaren bedriver projekt inom ett flertal områden, med tonvikt på projekt som rör mänskliga rättigheter och nationell lagstiftning. Ett flertal projekt har haft som syfte att förbättra kunskapen om Europakonventionen bland tjänstemän, jurister och domare. I samarbete med det ukrainska åklagarämbetet har det anordnats seminarier om nödvändiga reformer i lagstiftningen för att effektivt kunna bekämpa korruption och organiserad brottslighet. Människohandel är ett uppmärksammat område och seminarier anordnade av ODIHR har hållits med mål att få till stånd en ökad dialog och ett ökat samarbete mellan myndigheter och frivilligorganisationer. Projektsamordnarens kontor samarbetar även med ansvariga myndigheter och frivilligorganisationer för att genom olika projekt bidra till genomförandet av den nationella handlingsplan mot människohandel som antagits.

Efter det att ambassadör Peter Burkhard från Schweiz lämnade posten som projektsamordnare har posten stått tom, eftersom de ukrainska myndigheterna inte accepterat de föreslagna efterträdarna. Förhandlingar pågår fortfarande om ersättare till posten. Förutom projektsamordnaren arbetar två internationella tjänstemän vid kontoret.

7.5.4 Vitryssland

OSSE:s rådgivnings- och övervakningsgrupp inrättades 1999 i Vitryssland med kontor i huvudstaden Minsk. Enligt det mandat som gällt fram tills årsskiftet har gruppen haft till uppgift att främja och rapportera om respekten för mänskliga rättigheter, sträva efter att skapa dialog mellan regering och opposition, samt ge stöd till vitryska organisationer.

Det vitryska presidentvalet ägde rum den 9 september 2001 och övervakades av bland annat ODIHR, som ansåg att valet inte kunde betecknas som fritt och rättvist. Kritik riktades framförallt mot inskränkningar av en fri debatt eftersom den politiska ledningen inte tillät oppositionen att nå ut med sitt politiska budskap och att folket inte fick möjlighet att informera sig om partiernas politik. Ett flertal positiva aspekter lyftes dock fram, såsom ungdomars engagemang och ett starkt civilt samhälle.

Inför presidentvalet agerade OSSE:s rådgivnings- och övervakningsgrupp aktivt för att försöka skapa dialog mellan regering och opposition samt ge stöd till oberoende vitryska organisationer att övervaka presidentvalet. En häftig kritik mot gruppens arbete framfördes av de vitryska myndigheterna vilka ansåg att gruppen och dess chef ambassadör Hans-Georg Wieck agerade utanför sitt mandat genom att bli en politisk aktör. När Wiecks mandat löpte ut i slutet av 2001 vägrade Vitryssland godkänna den föreslagna nya chefen, ambassadör Eberhard Heyken, förrän mandatet förändrats.

Under 2002 tvingades övriga internationella tjänstemän i gruppen lämna landet eftersom deras viseringar inte förlängdes. I oktober 2002 lämnade den sista internationella tjänstemannen Vitryssland, vilket innebar att enbart lokalanställd personal fanns kvar. Rådgivnings- och

stödgruppen har dock fortsatt sin rapportering från Wien, under ledning av ambassadör Heyken, utsedd till särskilt sändebud för Vitryssland av OSSE:s dåvarande ordförandeland Portugal. I ett försök att lösa den uppkomna situationen besökte OSSE:s generalsekreterare Jan Kubis Vitryssland i november 2002.

Med anledning av Vitrysslands beslut att ej förlänga de internationella tjänstemännens viseringar och även för att göra en markering mot Vitrysslands allt mer repressiva politik mot oliktankande, införde bland annat 14 EU-stater, däribland Sverige, visumsanktioner mot landets högsta politiska ledning i november 2002.

Efter förhandlingar i slutet av 2002 om OSSE:s fortsatta närvaro i Vitryssland antog OSSE:s Permanenta råd ett beslut om att stänga rådgivnings- och övervakningsgrupp den 31 december 2002 och inrätta ett nytt OSSE-kontor i Minsk dagen därpå, den 1 januari 2003. Det nya kontorets mandat är att assistera den vitryska regeringen i att bygga och stärka institutioner, utveckla och konsolidera rättsväsendet, samt utveckla relationerna till det civila samhället. Dessutom skall kontoret bedriva verksamhet inom det ekonomiska och miljömässiga området, samt övervaka och rapportera om utvecklingen i Vitryssland. Det nya kontoret kommer att bestå av fem internationella tjänstemän, inklusive dess chef.

8 OSSE:s parlamentariska församling

Den parlamentariska församlingen är fristående i förhållande till OSSE:s övriga institutioner. Dialogen om hur samarbetet mellan församlingen och övriga institutioner kan stärkas intensifieras successivt. Församlingens talman deltar regelbundet i OSSE-trojkans möten och i ministermöten. Församlingens internationella sekretariat, som är förlagt till Köpenhamn, arbetar nära med OSSE:s sekretariat i Wien och andra institutioner inom OSSE. Den parlamentariska församlingen har också stärkt sitt stöd till OSSE:s fältverksamhet.

För första gången höll den parlamentariska församlingen en vintersession i Wien den 21 – 22 februari 2002. Vid mötet behandlades OSSE:s verksamhet samt förberedelser för den parlamentariska församlingens årliga session senare under året. Diskussionerna fokuserade bl.a. på förhållandet mellan den parlamentariska församlingen och det Permanenta rådet. Församlingen planerar att öppna ett sambandskontor i Wien. Detta kontor är ett konkret uttryck för viljan till ökat samarbete mellan parlamentariska församlingen och permanenta rådet. Ett annat uttryck är de närmare kontakter som det senaste året knutits mellan OSSE:s generalsekreterare och sekretariat och parlamentariska församlingens generalsekreterare och sekretariat. Handläggare från församlingens kontor deltar numera regelmässigt och aktivt i de möten som äger rum inom de mänskliga och ekonomiska dimensionerna. Talmannen i församlingen framträdde i OSSE:s permanenta råd i september 2002.

Församlingens årliga session hölls den 6-10 juli 2002 i Berlin. Övergripande tema var kampen mot terrorismen som global utmaning för

det tjugoförsta århundradet. Till ny talman efter Adrian Severin, Rumänien, valdes Bruce George, Storbritannien. Göran Lennmarker valdes till ordförande i församlingens första utskott (politiska frågor och säkerhet). Lennmarker valdes också till den parlamentariska församlingens särskilde representant för konflikten i Nagorno-Karabach.

Slutdeklarationen behandlade bl.a. behovet av förebyggande agerande mot terrorism samt behovet av samordning och samverkan mellan stater och institutioner i kampen mot terrorism. Stöd uttrycktes för planerna att anta en stadga om terrorism vid ministermötet i december 2002. Resolutioner antogs också om terrorismens inverkan på kvinnor, mänskliga rättigheter och terrorism, antipersonella minor, människohandel, antisemitiskt våld i OSSE-området, romers rätt till undervisning samt om Moldavien och Sydöstra Europa. En resolution om Vitryssland antogs med tre röster emot och flera avståenden.

Den svenska delegationen till den parlamentariska församlingen består av åtta riksdagsledamöter och leds av Tone Tingsgård. Parlamentariska församlingen möts i en andra vintersession i Wien i februari 2003. Nästa årliga session äger rum i juli 2003 i Rotterdam.

9 Budget

År 2001 uppgick den samlade budgeten inom OSSE till cirka 188 miljoner euro (cirka 1,7 miljarder kronor). Den svenska bidragsdelen uppgick till cirka 70 miljoner kronor).

Under 2002 genomfördes besparingar varför den totala budgeten till slut fastslogs till cirka 175 miljoner euro (cirka 1,6 miljarder kronor), varav Sverige bidrog med cirka 69 miljoner kronor.

Medlemsländernas bidrag till OSSE:s budget fastställs genom två olika bidragskalor (3,55 % resp. 4,07 %). År 2002 antogs beslut om nya lägre skolor för några av medlemsländerna samt en sänkning av den tröskel som tillämpas för de olika bidragsskalorna. För Sveriges del innebär detta en ökad medlemsavgift år 2003 med cirka 110 000 euro år 2004 med ytterligare cirka 82 000 euro. Förhandlingar om en ny skala för budgeten för all OSSE-verksamhet skall äga rum under 2003 och 2004. Den nya skalan skall börja gälla fr.o.m. 1 januari 2005.

Förutom den svenska andelen av den samlade OSSE-budgeten tillkommer under år 2002 kostnader för personal som Sverige ställt till OSSE:s förfogande med cirka 25 miljoner kronor, kostnader för valövervakning med cirka 3,5 miljoner kronor samt ca 2,5 miljoner för andra insatser. Sverige bidrog även med 4,5 miljoner kronor i frivilligfinansiering till konfliktförebyggande projekt som genomförs av OSSE:s fältmissioner och institutioner, se bilaga.

Sveriges sammanlagda bidrag till OSSE:s verksamhet år 2002 var därmed i storleksordningen 105 miljoner kronor.

Den största delen av OSSE:s budget går till fältverksamhet. Av 2002 års samlade budget gick 82 % till fältkontorens verksamhet. Därtill skall läggas att även OSSE-sekretariatet och institutionerna bedriver projekt i fält, varför siffran i realiteten är ännu högre.

10 Förkortningar

CFE	Conventional Armed Forces in Europe (Avtal om konventionella väpnade styrkor i Europa)
CPC	Conflict Prevention Centre (Centrum för konfliktförebyggande insatser - inom OSSE-sekretariatet)
CSBM	Confidence- and Security-Building Measures (förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder)
CSCE	Conference on Security and Co-operation in Europe (jfr ESK)
ESDP	European Security and Defence Policy (europeiska säkerhets- och försvarspolitiken)
ESK	Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (europeiska säkerhetskonferensen, jfr CSCE)
EU	Europeiska unionen (European Union)
EUMM	European Union Monitoring Mission (EU:s övervakningsorganisation på Balkan)
FN	Förenta nationerna (United Nations)
FRJ	Förbundsrepubliken Jugoslavien
FYROM	The former Yugoslav Republic of Macedonia (F.d. jugoslaviska republiken Makedonien)
FSC	Forum for Security Co-operation (OSSE:s säkerhetsforum)
GUSP	gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (inom EU)
HCNM	High Commissioner on National Minorities (OSSE:s Högkommissarie för frågor om nationella minoriteter)
HLPG	High Level Planning Group (militär stabsgrupp i Wien för planering av fredsbevarande insats i Nagorno-Karabach)
IOM	International Organisation for Migration
KFOR	Internationala organisationen för migration Kosovo Force (Natoledda fredsbevarande styrkan i Kosovo)
KUSP	Kommittén för utrikes- och säkerhetspolitik (inom EU)

NATO	North Atlantic Treaty Organisation	Skr. 2002/03:82
	Nordatlantiska försvarsorganisationen	
NGO	Non-governmental organization (enskild organisation)	
ODIHR	Office for Democratic Institutions and Human Rights (OSSE:s kontor för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter)	
OHR	Office of the High Representative (Höge representantens kontor i Bosnien)	
OMIK	OSCE Mission in Kosovo, (OSSE:s del inom FN:s mission i Kosovo, jämför UNMIK)	
OSCE	Organization for Security and Co-operation in Europe (jämför OSSE)	
OSS	Oberoende staters samvälde	
OSSE	Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa	
PC	Permanent Council (Permanenta rådet)	
REACT	Rapid Expert Assistance and Co-operation Teams (Snabb civil insatsberedskap inom OSSE)	
SFOR	Stabilisation Force (Natoledda fredsbevarande styrkan i Bosnien och Hercegovina)	
SFRJ	Socialistiska förbundsrepubliken Jugoslavien (forna Jugoslavien)	
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (FN:s flyktingkommissarie)	
UNMIK	United Nations Mission in Kosovo. (FN:s civila mission i Kosovo)	
UNTAES	United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium (FN:s övergångsadministration för östra Slavonien)	
VEU	Västeuropeiska unionen	
WEU	Western European Union	

11 OSSE:s medlemsländer

Albanien	Luxemburg
Andorra	(Makedonien) F.d. jugoslaviska
Armenien	republiken Makedonien
Azerbajdzjan	Malta
Belgien	(Moldavien)Republiken
Bosnien och Hercegovina	Moldavien
Bulgarien	Monaco
Cypern	Nederländerna
Danmark	Norge
Estland	Polen
Finland	Portugal
Frankrike	Rumänien
Förbundsrepubliken Jugoslavien	(Ryssland) Ryska Federationen
(Unionen Serbien-Montenegro)	San Marino
Förenade Kungariket	Schweiz
Förenta staterna	Slovakien
Georgien	Slovenien
Grekland	Spanien
Heliga stolen	Sverige
Irland	Tadzjikistan
Island	(Tjeckien) Tjeckiska republiken
Italien	Turkiet
Kanada	Turkmenistan
Kazakstan	Tyskland
Kirgizistan	Ukraina
Kroatien	Ungern
Lettland	Uzbekistan
Liechtenstein	Vitryssland
Litauen	Österrike
	(= 55)

Bilaga

Stöd till viss konfliktförebyggande fältverksamhet inom ramen för OSSE:s verksamhet

Följande projekt har beviljats svenskt stöd, om sammanlagt 4,5 miljoner kronor, under år 2002:

Utbildning i OSSE:s militärpolitiska uppförandekod, Bosnien och Hercegovina
Utarbetande av en strategi för integrering av roma/sinti, Förbundsrepubliken Jugoslavien
Stärkande av det civila samhället Karlovac, Kroatien
Konferens om hur man bemöter extremism, Tadzjikistan
OSSE:s fond för valövervakare från sydöstra Europa
NGO-kapacitet för att bekämpa Människohandel, Södra Kaukasien
Kvinnors rättigheter, Centralasien
Mediakonferens, Tasjkent
Vattenkommission mellan Kazakstan och Kirgizistan
Vattenprojekt, Södra Kaukasien
Fond för rysk nedrustning, Georgien
Uppförandekoden seminarier, Kazakstan och Kirgizistan
Språkträning för lärare, Moldavien
Program för information för allmänheten om mänskliga rättigheter, Armenien
Kvinnors rättigheter, Uzbekistan
Jämställdhetsbibliotek, Uzbekistan
Konferens om bevattning, Centralasien
Fond för insamling av lätta vapen, Georgien
Valövervakning – studiebesök i Sverige för deltagare från Centralasien

Utrikesdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 6 mars 2003

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Ulvskog, Lindh, Sahlin, Pagrotsky, Östros, Messing, Engqvist, Lövdén, Ringholm, Bodström, Karlsson, J.O., Sommestad, Lund, Nykvist, Andnor, Nuder, Johansson, Hallengren, Björklund

Föredragande: statsrådet Lindh

Regeringen beslutar skrivelse 2002/03:82 Redogörelse för verksamheten inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) under andra halvåret 2001 och under år 2002.